

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

L. Annæi Senecæ Ad Lvcilivm Natvralivm Qvæstionvm Liber Primvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

L. ANNÆI SENECAE^A
 AD LVCILIVM
 NATVRALIVM QVÆSTIONVM
 LIBER PRIMVS.

PRÆ-
 FATIO.

QVANTVM inter philosophiam interest, Lucili virorum^B optime, & ceteras artes: tantum interesse existimo in ipsâ philosophiâ, inter illam partem quæ ad homines, & hanc quæ ad deos spectat. Altior est hæc, & animosior: multum permisit sibi: non fuit oculis contenta. maius esse quiddam suspicata est, ac pulchrius, quod extra conspectum natura posuisset. Denique tantum inter duas interest, quantum inter Deum & hominem. Altera docet, quid in terris agendum sit: altera, quid agatur in cælo. Altera errores nostros discutit, & lumen admouet, quo discernantur ambigua vitæ: altera multò hanc supra caliginem in quâ volutamur excedit, & è tenebris ereptos, illò perducit, vnde lucet. Equidem tunc naturæ rerû gratias ago, cum illam non ab hac parte video, quæ publica est, sed cum secretiora eius intraui: cum discò, quæ^a vniuersi materia sit, ^b quis auctor, aut custos: ^c quid sit Deus, ^d totus in se intendat, an ^e ad nos aliquando respiciat: ^f faciat quotidie aliquid, an semel fecerit: ^g pars mundi sit, an mundus: ^h liceat illi hodieque decernere, & ex lege fatorum aliquid derogare; an maiestatis deminutio sit, & confessio erroris, mutanda fecisse. Necesse est enim ei eadem placere, cui nisi optima placere non possunt: nec ob hoc minùs liber & potens est. ipse enim est necessitas sua. Nisi ad hæc admitterer, non fuerat operæpretium nasci. Quid enim erat, cur in numero viuentium me positum esse gauderem? An vt ⁱ cibos & portiones percolare? vt hoc corpus caussarium ac fluidum, periturumque nisi subinde impleatur, farcirem, & viuerem ægri minister? vt mortem timerem, cui omnes nascimur? Detrahe hoc inæstimabile bonum, nò est vita tanti, vt sudem, vt æstuem. O quàm contempta res est homo, nisi supra humana se erexerit! Quamdiu cum affectibus coluctamur, quid magnifici facimus? etiamsi superiores sumus, ^h portenta vincimus. Quid est, cur suspiciamus nosmetipsos, quia dissimiles deterrimis sumus? non video quare sibi placeat, qui robustior est inualetudinario. Multum interest inter vires & bonam valetudinem. Effugisti vitia animi: non est tibi frons ficta, nec in alienam voluntatem

COMMENTARIVS.

^a VNIVERSI MATERIA.] *Illa prima.*

^b QVIS AVCTOR.] *Deus, siue Ratio.*

^c TOTVS IN SE INTENDAT.] *Vt Epicurèi. qui Deum nihil alienum agere, sibi vacare & acquiescere tantum volebant.*

^d AD NOS ALIQVANDO.] *Imò semper, & opus suum a seculâ, & nullâ curâ, curat.*

^e FACIAT COTTIDIE.] *Novas species minimè: semel in ortu mundi fecit.*

^f PARS MVNDI SIT.] *Anima ipsa illa Mundi.*

^g AN MVNDVS.] *An & totus (vt Stoicè) veniat in hoc nomen.*

^h PORTENTA VINCIMVS.] *Irâ, libidinem, & fædos affectus.*

i. NISI

A tarem sermo compositus, nec cor inuolutum, nec auaritia, quæ quidquid omnibus abstulit, sibi ipsi negat: nec luxuria pecuniam turpiter amittens, quam turpius reparat: nec ambitio, quæ te ad dignitatem nisi per indigna non ducet. Nihil adhuc consecutus es. multa effugisti: te nondum. Virtus enim quam affectamus, magnifica est. non quia per se beatum est, malo caruisse, sed quia animum laxat, ac præparat ad cognitionem caelestium, dignumque efficit, qui in consortium Dei veniat. Tunc consummatum habet plenumque bonum sortis humanæ, cum, calcato omni malo, petit altum, & in interiorum naturam sinum venit. Tunc iuuat inter sidera ipsa vagantem, diuitum pauimenta ridere, & totam cum auro suo terram: non illud tantum dico quod egressit, & signandum monetæ dedit, sed & illud quod in occulto seruat posterorum auaritiæ. Nec potest antè contemnere porticus, & lacunaria ebore fulgentia, & tonsiles siluas, & derivata in domos flumina, quàm totum circumeat mundum, & terrarum orbem supernè despiciens, angustum, & magnâ ex parte opertum mari, etiam quâ exstat, latè squalidum, & aut vltum aut rigentem. sibi ipse ait: Hoc est illud punctum, quod inter tot gentes ferro & igni diuiditur? O quàm ridiculi sunt mortalium termini. Ultra Istrum Dacus non exeat: ^m Strymo Thracas includat: Parthis obstet Euphrates: Danubius Sarmatica ac Romana disterminat: Rhenus Germaniæ modum faciat: Pireneus medium inter Gallias & Hispanias iugum extollat: inter Ægyptum & Æthiopiæ harenarum incultra vastitas iaceat. Si quis fornicis det intellectum hominis, nonne & illè vnâ aream in multas prouincias diuidit? Cùm te in illa verè magna sustuleris, quotiens videbis exercitus subrectis ire vexillis, & quasi magnum aliquid agatur, equitem modò vteriora explorantem, modò à lateribus affusam, libebit dicere:

Je nigrum campis agmen.

Formicarum ilte discursus est, in angusto laborantium. Quid illis & nobis interest, nisi exigui mensura corpusculi? Punctum est istud in quo nauigatis, in quo bellatis, in quo regna disponitis: minima, etiam cùm illis ^a vtrimque Oceanus occurrit. Surfum ingentia spatia sunt, in quorum possessionem animus admittitur: at ita minimum secum ex corpore tulit, si fordidum omne deterfit, & expeditus leuisque ac contentus modico emicuit. Cùm illa tetigit, alitur, crescit: ac velut vinculis liberatus, in originem redit. Et hoc habet argumentum diuinitatis suæ, quod illum diuina delectant: nec vt alienis interest, sed vt suis. Securè spectat occasus siderum atque ortus, & tam diuersas concordantium vias. Obseruat vbi quæque stella primum terris lumen ostendat, vbi culmen eius summum, quâ cursus sit, quotisque descendat. Curiosus spectator excutit singula, & quærit. Quid ni quærat? Scit illa ad se pertinere. Tunc contemnit domicilij prioris angustias. Quantum enim est, quod ab vltimis littoribus Hispaniæ vsque ad Indos iacet? Paucissimorum dierum spatium, si nauem suus ventus impleuit. At illa regio caelestis per triginta annos ^o velocissimo sideri viam præstat, nusquam resistenti, sed æqualiter citò. Illic demum discit, quod diu quæsiuit: illic incipit Deum nosse. Quid est Deus? Mens vniuersi. ^p Quid est Deus? Quod vides totum, & quod non vides totum. Sic demum magnitudo sua illi redditur, quâ nihil maius excogitari potest, si solus est omnia, opus suum & extrâ & intrâ tenet. Quid ergo interest inter naturam Dei, & nostram? Nostri melior pars, animus est: in illo, nulla pars extra animum. totus ratio est.

Cùm

i. NISI PER INDIGNA.] *Vt blandiaris, inferuias, corrupas.*

k. ET TONSILES SILVAS.] *Quidam editi, pensiles: quod panè est vt probem. Ad epist. cxxii.*

l. DERIVATA IN DOMOS FLUMINA.] *Sive ad Euripos in hortis, sive potius in ipsa membra domus, ad varios vsus aut delectationes, etiam in trinitia. Epist. c. vide.*

m. STRYMO THRACAS.] *Mæus, Astimunfamo thracas: nec longè abeunt aliq. Fuerit, Æmus mons Thracas. Nam ea veritas, quâ longissimè*

Thracia ad vtramque Massiam porrigitur, Aemo continuo monte disparatur. At Strymon diuidit quidem, sed exigua parte, à Macedonia.

n. VTRIMQUE OCEANVS.] *Pincianus faciebat, vnde cumque Oceanus. Cur enim vtrimque tantum? Sed causam huic dictioni esse docui, Physiol. II. Dissert. xvii. & nihil igitur mirandum.*

o. VELOCISSIMO SIDERI.] *Saturno.*

p. QUID EST DEVS?] *Hac omnia explicamus I. Physiol. Diss. viii. & prioribus.*

Cum interim tantus error mortalia teneat, ut hoc quo neque formosius est quidquam, A nec dispositius, nec in proposito constantius, existiment homines fortuitum & casu volubile, ideoque tumultuosum inter fulmina, nubes, tempestates, & cetera quibus terræ ac terris vicina pulsantur. Nec hæc intra vulgum dementia est, & sapientiam quoque profectos contigit. Sunt qui putent, sibi ipsis animum esse, & quidem prouidum ac dispensantem singula, & sua, & aliena: hoc autem vniuersum, in quo nos quoque sumus, expers esse consilij, & aut ferri temeritate quadam, aut natura nesciente quid faciat. Quam utile existimas ista cognoscere, & rebus terminos ponere? quantum Deus possit: materia ipse sibi formet, an darâ vtatur: vtrum idea materiæ prius superuenit, an materia ideæ: Deus quidquid vult efficiat, an in multis rebus illum tractâda destituant: & à magno artifice prauè formentur multa, non quia cessat ars, sed quia id in quo exercetur, sæpe inobsequens arti est. Hæc inspicere, hæc discere, his incumbere, nonne transilire est mortalitatem suam, & in meliorem transcribi sortem? Quid tibi, inquis, ista proderunt? Si nihil aliud, hoc certè sciam, omnia angusta esse. Sed hæc deinde. B

CAP. I. Nunc ad propositum veniam opus. Audi quid de ignibus philosophia velit, quos aer transuersos agit. Magnâ vi illos excuti argumentum est, quod obliqui feruntur, & prærapidâ celeritate. Apparet illos non ire, sed proiici. Ignium multæ variæque facies sunt. Aristoteles quoddam genus illorum Capram vocat. Si me interrogaueris, quare: prior mihi rationem reddas oportet, quare Hædi vocentur. Si autem, quod commodissimum est, conuenerit inter nos, ne alter alterum interroget, Quid dicit ille? satius erit de re ipsâ quærere, quam mirari, quid ita Aristoteles globum ignis appellauerit Capram. Talis fuit forma eius, qui, bellum aduersus Perseum Paulo gerente, & lunari magnitudine, apparuit. Nos quoque vidimus non semel flammam ingentis pilæ speciem, que tamen in ipso cursu suo dissipata est. Vidimus circa diui Augusti excessum simile prodigium: vidimus cum de Sciano actum est: nec Germanici mors sine denunciatione tali fuit. Dices mihi: Ergo tu in tantis erroribus es, ut existimes deos mortium signa præmittere, & quidquam esse in terris tam magnum, quod perire mundus sciat? Erit aliud isti rei tempus. Videbimus, an certus omnium rerum ordo ducatur, & alia aliis ita complexa sint, ut quod antecedit, aut causâ sit sequentium, aut signum. Videbimus, an diis humana sunt curæ; an series ipsa, quid factura sit, certis rerum notis nunciet. Interim illud existimo, huiusmodi ignes existere, aère vehementius trito, cum inclinatio eius in alteram partem facta est, & non cessit, sed intra se pugnavit. Ex hac vexatione nascuntur trabes, & globi, & faces, & ardores. At cum leuius collisus, & (ut ita dicam) strictus est, minora lumina excutiuntur, crinemque volantia sidera ducunt. Tunc ignes tenuissimi iter exile designant, & cælo producunt. Ideo nulla sine huiusmodi spectaculis nox est. non enim opus est ad efficienda ista magno aëris motu. Denique, ut breuiter dicam, eadem ratione fiunt ista, quæ fulmina, sed vi minore. Quemadmodum nubes mediocriter collisæ, fulgurationes efficiunt; maiore impetu pulsæ, fulmina. Aristoteles eiusmodi rationem reddit: Varia & multa terrarum orbis exspirat, quædam humida, quædam sicca, quædam argentia, quædam concipiendis ignibus idonea. Nec mirum

q. SAPIENTIAM PROFESSOS.] *Epicuræos, & alios.*

r. NATURA NESCIENTE.] *Naturâ brutâ, & non sentiente: ut Strato. Nos Physiol. 1. Dissert. v.*

s. MATERIAM IPSE FORMET.] *Ita hercules, sed in aliâ mente Stoici, & plerique omnes philosophi. Deo scilicet coaternam esse.*

t. VTRVM IDEA.] *Vide super hoc loco II. Physiol. Dissert. III.*

u. ID IN QVO EXERCETVR.] *Id est Materia. in quam causam malorum & defectuum reuiciebant. Explico Physiol. 1. Dissert. XIV.*

CAP. I. x. CAPRAM VOCAT.] *Non ipse primus, sed ante eum alij, & vulgò, ut bene hic Muretus. Quare autem Capra? dubitat Seneca, & transit: putant, vel à barbula, quam pendentem præfert, vel quia saltant, & locum lasciuè mutant, ut caprae.*

y. LUNARI MAGNITVDINE.] *Illo bello nihil tale apparuisse equidem lego: sed ipsam Lunam defecisse, & id triste Macedonibus habitum, Lilius & Plutarchus tradunt. An alij, si forte, non veram hanc Lunam fuisse dixerint? An spectat ad Senecam, quod in Iulio obsequente est, hoc bello: Lauinij fax ardens in cælo visa?*

z. DE SEIANO ACTVM.] *In Senatu mors ei decreta.*

a. ALIMEN-

Arim est, si terræ omnis generis & varia euaporatio est: cum in cælo quoque non vnus appareat color rerum, sed acrior sit caniculæ rubor, Martis remissior, Iouis nullus, in lucem puram nitore perducto. Necessè est ergo in magnâ copiâ corpusculorum, quæ terræ eiectant, & in superiorem agunt partem, aliqua in nubes peruenire^a alimenta ignium, quæ non tantum collisa possint ardere, sed etiam afflata radiis solis. Nam apud nos quoque, stramenta sulphure aspersa, ignem ex intervallo trahunt. Veri ergo simile est, talem materiam intra nubes congregatam facillè succèdi, & maiores minoresve ignes existere, prout illis fuit plus aut minus virium. Illud enim stultissimum est existimare, aut stellas decidere, aut transilire, aut aliquid illis auferri & abradi: nam si hoc fuisset, iam defuissent. Nulla enim nox est, quâ non plurimæ ire, & in diuersum videantur abduci. Atqui, quo solent, quæque inueniuntur loco: magnitudo sua singulis constat. Sequitur ergo, vt infra illas ista nascantur: & citò intercidant, quia sine fundamento sunt & sede certâ. Quare ergo etiam non interdiu transferuntur?^b Quid si dicam stellas interdiu non esse, quia non apparent? Quemadmodum illæ latent, & solis fulgore obumbrantur: sic faces quoque transcurrunt etiam interdiu, sed abscondit eas diurni luminis claritas. Si quando tamen tanta vis emicuit, vt etiam aduersus diem vindicare sibi suum fulgorem possint, apparent. Nostra certè ætas non semel vidit diurnas faces, alias ab oriente in occidentem versas, alias ab occasu in ortum. Argumentum tempestatis naturæ putant, cum multæ transuolant stellæ. quod si signum ventorum est, ibi est, vbi venti sunt, id est, in aëre, qui medius inter lunam & terram est. In magnâ tempestate apparent, quasi stellæ velo insidentes. Aduuari se tunc periclitantes existimant¹³ Pollucis & Castoris numine. Causa autem melioris spei est, quod iam apparet frangi tempestatem, & desinere ventos. Aliquando feruntur ignes, non sedent. Gylippo Syracusas petenti, visa est stella super ipsam lanceam constituisse. In Romanorum castris, visa sunt ardere pila, ignibus scilicet in illa delapsis: qui sæpe, fulminum more, animalia ferire solent & arbutta. Sed si minore vi mittuntur, defluunt tantum & insident, non feriunt nec vulnerant. Alij inter nubes eliduntur, alij sereno, si aër ad exprimendum ignem aptus fuit.¹⁴ Nam sereno quoque cælo aliquando tonat, ex eadem causâ, quâ nubilo, aëre inter se colliso. Qui etiam si est lucidior ac siccior, coire tamen & facere corpora quædam similia nubibus potest, quæ percussa reddant sonum. Quandoque igitur fiunt trabes, quandoque¹⁵ clypei, & vultorum imagines ignium, vbi in talem materiam incidit similibus causa, sed maior.

^a ALIMENTA IGNIVM.] Cælestium ignium. Sol. II. Dissert. XIII. nam ita Stoici, sidera & stellas vaporibus ali. In Phy-
^b QUID SI DICAM.] Malim, dicas.

ABSTINEO, Lector, & calamum pono, illum tuis commodis quadraginta iam annos operatum. Vtinam, quod volui, fecerim! sed & sic mihi debes, quia volui. Alij alia; mihi qua ad vitam & mores, qua scientiam cum prudentiâ haberent, qua sapientiam, placuisse fateor, & pro ingenij copiâ produxissent. Ultra vector: à quo? quem sequi & obsequi prima sapientia est, Deo. Valetudinem fregit, & diu labentem impetu abiicit: parco, & scribere desino, non bene tibi velle. Tu mihi, & salue.

Videamus

11. Videamus nunc, quemadmodum fiat is fulgor, qui sidera circumnequit. Memoriae A
 proditum est, ¹⁶ quo die diuus Augustus urbem, ex Apolloniâ reuersus, intrauit, cir-
 ca solem visum coloris varij circulum, qualis esse in arcu solet: hunc Græci halo vocant,
 nos dicere Coronam aptissimè possumus. Quemadmodum fieri dicatur, exponam.
 Cùm in piscinam lapis missus est, videmus in multos orbes aquam discedere, & fieri
 primùm angustissimum orbem, deinde latiore, ac deinde alios maiores, donec euane-
 scat impetus, & in planiciem immotarum aquarum soluatur. Tale quiddam cogitemus
 fieri etiam in aëre. cùm spissior factus, plagam sentire potest, lux solis aut lunæ vel cuius-
 libet sideris incurrens, recedere illum in circulos cogit. Nam humor, & aër, & omne
 quod ex ictu formam accipit, in talem habitum impellitur, qualis est eius quod impel-
 lit. Omne autem lumen rotundum est: ergo & aër in hunc modum percussus lumine,
 exibat. Ob hoc tales splendores Græci areas vocauerunt: quia ferè terendis frugibus loca de-
 stinata sunt rotunda. Nos autem non existimemus istas siue areas, siue coronas sint, in
 vicinia siderum fieri. Plurimum enim absunt, quamuis cingere ea & coronare videan- B
 tur. Non longè à terrâ fit talis effigies: quam visus noster solita imbecillitate deceptus,
 circa ipsum sidus putat positam. In vicinia autem solis & stellarum nihil tale potest fie-
 ri: quia illis æther tenuis est. Nam formæ crassissimæ demum spississimæque corporibus imprimi
 solent: in subtilibus non habent vbi consistant, aut hæreant. In balneis quoque circa lu-
 cernam tale quiddam adspici solet, ob aëris densi obscuritatem: frequentissimè autem
 austro, cùm celum maximè graue & spissum est. ¹⁷ Nonnumquam paulatim diluun-
 tur & desinunt, nonnumquam ab aliquâ parte rumpuntur: & inde ventum nautici ex-
 spectant, vnde contextus coronæ perit. Si enim à septentrione discesserit, Aquilo erit: si
 ab occidente, Fauonius. Quod argumentum est, intra eam partem cæli has fieri coronas,
 intra quam venti quoque solent. Superiora autem non habent coronas: quia ne ventos
 quidem. His argumentis & illud adiice, numquam coronam colligit, nisi stabili aëre &
 pigro. Aliter non solet adspici. Nam qui stat aër, impelli & deduci, & in aliquam faciem
 fingi potest. Is autem qui fluit, nec feritur quidem lumine. Non enim formatur, nec re- C
 sistit: quia prima quæque pars eius dissipatur. Numquam ergo vllum sidus talem sibi
 effigiem circumdabit, nisi cùm aër erit densus atque immotus, & ob hoc custodiens in-
 cidentem in se rotundi lineam luminis. nec sine causâ. Repete enim exemplum, quod
 paullo antè proposui. Lapillus in piscinam aut lacum & aliquam alligatam aquam mis-
 sus, circulos facit innumerabiles: & hoc idem non facit in flumine. Quare? quia om-
 nem figuram fugiens aqua distubat. Idem ergo in aëre euenit, vt ille qui manet, possit
 figurari: at ille qui rapitur & currit, non det sui potestatem, & omnem ictum venien-
 temque formam exturbet. Hæc de quibus dixi, coronas, cùm dilapsæ sunt æqualiter, & in
 semetipsis euauerint, significatur aëris quies & otium & tranquillitas. ¹⁸ Cùm ab vnâ
 parte cesserunt, illinc ventus est vnde finduntur. Si ruptæ pluribus locis sunt, tempestas
 fit. Quare id accidat, ex his quæ iam exposui, intelligi potest. Nam si facies vniuersa
 subsedit, apparet temperatum esse aëra, & sic placidum. Si ab vnâ parte intercisâ est, ap-
 paret inde aëra incumbere, & ideo illa regio ventum dabit. At cùm vndique & concer- D
 pta & lacerata est, manifestum est à pluribus partibus in illam impetum fieri, & inquit-
 tum aëra hinc atque illinc affilire. Iraque ex hac inconstantia cæli tam multa tentantis,
 & vndique laborantis, futura tempestas & ventorum prælium apparet. Hæc coronas no-
 ctibus ferè circa lunam & alias stellas notantur, interdum rarò: adeò vt quidam ex Græ-
 cis negauerint eas omnino fieri, cùm illos historiae coarguant. Causa autem raritatis hæc
 est, quod solis fortius lumen est, & aër ipse agitatus ab illo, calefactusque solutior est: lu-
 næ autem inertior vis est, & ideo à circumposito aëre facilius sustinetur, quod sidera ce-
 tera infirma sunt, nec percurrere aëra vi suâ possunt. Excipitur itaque illorum imago,
 & in materiâ solidiore ac minus cedente versatur. Debet enim aër nec tam spissus esse, vt
 excludat ac submoueat à se lumen immissum, nec tam tenuis & solutus, vt nullam veni-
 entibus radiis moram præbeat. Hæc noctibus temperatura contingit, cùm sidera con-
 lectum aëra luce leui non pugnaciter, nec asperè feriunt, spissioremq; quam solet esse
 inter-

A interdiu, inficiunt.

¹⁹ At contra arcus in nocte non fit, nisi admodum raro: quia luna non habet tantum virium, ut nubes transeat, & illis colorem suffundat, qualem accipiunt sole perstrictæ. Sic enim formam arcus discoloris efficiunt: quia aliæ partes in nubibus tumidiores sunt, aliæ submissiores: quædam crassiores, quàm ut solem transmittant; aliæ imbecilliores, quàm ut excludant. Hæc inæqualitas alternis lucem umbramque permiscet, & exprimit illam mirabilem arcus varietatem. Altera causâ eius modi arcus redditur. Videmus, cum fistula aliquo loco rupta est, aquam per tenue foramen elidi: quæ sparsa contra solem obliquè positum, faciem arcus repræsentat. Idem videbis accidere, si quando volueris obseruare fullonem: cum os aqua impleuit, & vestimenta ²⁰ rediculis diducta leuiter aspergit, apparet varios edi colores in illo aëre asperfo, quales in arcu fulgere solent. Huius rei causam in humore esse ne dubitaueris. Non fit enim vnquam arcus, nisi nubilo. Sed quæramus quomodo fiat. Quidam aiunt esse aliqua stillicidia, quæ solem transmittant, quædam magis coacta, quàm ut tranfluant: itaque ab illis fulgorem reddi, ab his umbram, & sic vtriusque intercurfu effici arcum; in quo pars fulgeat, quæ solem recipit, pars obscurior sit, quæ excludit, & ex se umbram proximis fecit. Hoc ita esse quidam negant. Poterat enim verum videri, si arcus duos tantum haberet colores, & si ex lumine umbramque constaret.

Sed nunc diuersi niteant cum mille colores,

Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.

Vsq; adeo quod tangit idem est, tamen vltima distant.

videmus in eo aliquid flammei, aliquid lutei, aliquid cærulei, & alia in picturæ modo subtilibus lineis ducta, ut ait Poëta, ut an dissimiles colores sint, scire non possis, nisi cum primis extrema contuleris. Nam commissura decipit, vsque adeo mirâ arte naturæ, quod à simillimis cœpit, in dissimilia definit. Quid ergo istic duo colores faciunt luminis atque umbræ, cum innumerabilium ratio reddenda sit? Quidam ita existimant arcum fieri. dicunt in eâ parte in quâ pluit, singula stillicidia pluuiæ cadentis, singula specula esse: à singulis ergo imaginem reddi solis. deinde multas imagines, inò innumerabiles, & deuexas, & in præceps transeuntes confundi: itaque & arcum esse multarum imaginum solis confusionem. Hoc sic colligunt. Pelues, inquiunt, mille die sereno pone, & omnes habebunt imaginem solis. In singulis foliis dispone singulas guttas: singulæ habebunt imaginem solis. At contra ingens stagnum non habebit nisi imaginem vnâ. Quare? quia omnis circumscripta læuitas & circumdata suis finibus, speculum est. Itaque piscinam ingentis magnitudinis, insertis parietibus diuide: totidem illa habebit imagines solis, quot lacus habuerit. Relinque illam sicut est diffusa: semel tibi imaginem reddet. Nihil refert, quàm exiguus sit humor aut lacus. Si circumseptus est, speculum est. Ergo stillicidia illa infinita, quæ imber cadens defert, totidem specula sunt, totidem solis facies habent. Hæc contra intuenti perturbatæ apparent: nec dispiciuntur interualla, quibus singula distant, spatio prohibente discerni. Deinde pro singulis apparet vna facies turbida ex omnibus. Aristoteles idem iudicat. Ab omni, inquit, læuitate acies radios suos replicat. Nihil autem læuius aquâ & aëre. Ergo etiam ab aëre spisso visus noster in nos redit. Vbi verò hebes & infirma est acies, quolibet aëris ictu deficit. ²¹ Quidam hoc genere valetudinis laborant, ut ipsi sibi videantur occurrere, ut vltimè que imaginem suam cernant. Quare? quia infirma vis oculorum non potest ne proximum quidem sibi aërem perumpere, sed resistit. Itaque quod in aliis efficit densus aër, in his facit omnis. Satis enim valet qualiscumque, ad imbecillam aciem repellendam: longè autem magis visum nostrum nobis remittit, qui crassior est, & perueniri non potest, sed radios luminum nostrorum moratur, & eò vnde exierint, reflectit. Ergo cum multa stillicidia sint, totidem specula sunt. Sed quia parua sunt, solis colorem sine figurâ exprimunt. Deinde cum in stillicidiis innumerabilibus, & sine interuallo cadentibus, reddatur idem color, incipit facies esse non multarum imaginum intermissarum, sed vnus longæ atque continuæ. Quomodo, inquis, tu mihi multa millia istic imaginum esse dicis, vbi nullam video? Et quare cum solis color vnus sit, imaginum diuersus est?

Vt &

Vt & hæc quæ proposuisti, refellam, & alia quæ non minùs refellenda sunt, illud dicam oportet: nihil acie nostrâ fallacius, non tantùm in his à quibus subtiliter peruidendis illam colorum diuersitas summouet, sed & in his quoque, quæ ad manum cernit. Remus integer in tenui aquâ fracti speciem reddit. Poma per vitrum adspicientibus multo maiora sunt. Columnarum interualla porticus longiores iungunt. Ad ipsum solem reuertere: hunc quem toto orbe terrarum maiorem probat ratio, acies nostra sic contraxit, vt sapientes viri pedalem esse contenderint. Quem velocissimum omnium esse scimus, nemo nostrùm videt moueri: nec ire crederemus, nisi apparet ille. Mundum ipsum præcipiti velocitate labentem, & ortus occasusq; intra momentum temporis reuoluentem, nemo nostrùm sentit procedere. Quid ergo miraris, si oculi nostri imbrium stillicidia non separant, ingenti spatio intuentibus minutarum imaginum discrimen interit? Illud esse dubium nulli potest, quin arcus imago solis sit, rosçidâ & cauâ nube concepta. Quod ex hoc tibi apparet. Numquam non aduersa soli est, sublimis aut humilis, prout ille se submisit, aut sustulit, contrario motu. Illo enim descendente altior est, alto depressior. Sæpe talis nubes à latere solis est, nec arcum efficit, quia non ex recto imaginem trahit. Varietas autem non ob aliam causam fit, quàm quia pars coloris à sole est, pars à nube illâ: humor autem modò cæruleas lineas, modò virides, modò purpuræ similes, & luteas aut igneas ducit, duobus coloribus hanc varietatem efficientibus, remisso & intento. Sic enim & purpura eodem conchylio nõ in vnum modum exit. Interest, quamdiu macerata sit, crassius medicamentum an aquatius traxerit, sæpius mersa sit & excocta, an semel tinçta. Non est ergo mirum, cum duæ res sint, sol & nubes, id est corpus & speculum, si tam multa genera colorum exprimuntur, quæ in multis generibus possunt aut incitari, aut relanguescere. Alius enim est color ex igneo lumine, alius ex obtuso & leniore. In aliis rebus vaga inquisitio est, vbi non habemus quod manu tenere possimus, & latè coniectura mittenda est: hîc apparet duas causas esse arcus, solem, nubemque, quia nec sereno vmquam fit, nec ita nubilo, vt sol lateat. Ergo vtrique ex his est, quorum sine altero non est. **IV.** Iam illud accedit, quod æquè manifestum est, speculi ratione imaginem reddi, quia numquam nisi è contrario redditur: id est, nisi ex alterâ parte steterit quod apparet, ex alterâ quod ostendit. Rationes quæ non persuadent, sed cogunt, à geometris adferuntur. Nec dubium cuiquam relinquitur, quin arcus imago solis sit malè expressi, ob vitium figuramque speculi. Nos interim tentemus alias probationes. Inter argumenta sic nascētis arcus pono, quod celerrimè nascitur: igneum enim variumque corpus cælo intra momentum subtexitur, & æquè celeriter aboletur. nihil autem tam citò redditur, quàm à speculo imago. Non enim facit quidquam, sed ostendit. Parianus Artemidorus adiicit, & quale genus nubis esse debeat, quod talem solis imaginem reddit. Si speculum, inquit, concauum feceris, quod sit sectæ pilæ pars, si extra medium constiteris, quicumque iuxta te steterint, vniuersi à te videbuntur, propiores tibi quàm speculo. Idem, inquit, euenit, cum rotundam & cauam nubem intuemur à latere, vt solis imago à nube discedat, priorque nobis sit, & in nos magis conuersa. Color igitur igneus à sole est, cæruleus à nube: ceteri vtriusque mixturæ. **V.** Contra hæc illa dicuntur. De speculis duæ opiniones sunt: alij enim in his simulacra cerni putant, id est, corporum nostrorum figuras, à nostris corporibus emissas ac separatas: alij imagines aiunt non esse in speculo, sed ipsa adspici corpora, retortâ oculorum acie, & in se rursus reflexâ. Nunc nihil ad rem pertinet, quomodo videamus quodcumque videmus: sed quomodo imago similis debet è speculo reddi. Quidnam est tam dissimile, quàm sol, & arcus, in quo neque color, neque figura solis, neque magnitudo apparet? Arcus enim longior ampliorque est, longeque eâ parte, quâ fulget, rubicundior quàm sol; ceteris verò coloribus diuersus. Deinde cum velis speculum aëri comparare, des oportet mihi eandem leuitatem corporis, eandem æqualitatem, eundem nitorem. Atqui nullæ nubes habent similitudinem speculi. per medias sæpe transimus, nec in illis nos cernimus. Qui montium summa conscendunt, spectant nubem: nec tamen imaginem suam in illâ cernunt. Singula stillicidia singula specula sunt. Concedo: sed illud nego, ex stillicidiis

A cidiis constare nubem. Habet enim quædam ex quibus fieri stillicidia possunt, non ipsa. Nec aquam quidem habet nubes, sed materiam futuræ aquæ. Concedam etiam tibi & guttas innumerabiles in nubibus esse, & illas faciem reddere: non tamen omnes vnam reddunt, sed singulæ singulas. Deinde inter se specula coniunge: in vnam imaginem non coibunt: sed quæque particula in se rei similitudinem claudet. Sunt quædam specula ex multis minutisque composita: quibus si vnum ostenderis hominem, populus apparet, vnaquæque parte faciem suam exprimente. Hæc cum sint coniuncta & simul collocata, nihilominus seducunt imagines suas, & ex vno turbam efficiunt. Ceterum ceteram illam non confundunt, sed diremptam in facies singulas distrahunt. arcus vno circumscriptus est ductu: vna totius est facies. Quid ergo? non & aqua, ruptâ fistulâ, sparfa, & ore excussa, habere quiddam simile his quos videmus in arcu, coloribus solet? Verum est: sed non ex hac causâ, ex quâ tu videri vis: quia vnaquæque stilla recipit imaginem solis. Citius enim cadunt stillæ, quàm vt concipere imaginem possint. Standum est, vt id quod imitantur, excipiant. Quid ergo sit? Colorem, non imaginem ducunt: alioquin, vt ait Nero Cæsar disertissime,

Colla Cytheriacæ splendent agitata columbæ:

& variis coloribus pavonum ceruix, quoties aliquò defleetur, nitet. Numquid ergo dicemus specula eiusmodi plumas, quarum omnis inclinatio in colores novos transit? Non minùs nubes diuersam speculis naturam habent, quàm aues quas retuli, & chamæleontes, & reliqua animalia, quorum color aut ex ipsis mutatur, cum irâ vel cupidine accensa, cutem suam variant humore suffuso, aut positione lucis, quam prout rectam vel obliquam receperint, ita colorantur. Quid enim simile speculis habent nubes: cum illa non perluceant, hæc transmittant lucem? Illa densa & coacta, hæc rara sint: illa eiusdem materię tota, hæc diuersis temere compositæ, & ob hoc discordes, nec diu cohæsuræ? Præterea videmus, ortu solis partem quandam cæli rubere: videmus nubes aliquando ignei coloris. Quid ergo prohibet, quomodo hunc colorem vnum accipiunt solis occurfu, sic multos ab illis trahi, quamuis non habeant speculi potentiam? Modò, inquit, inter argumenta ponebas, semper arcum contra solem excitari, quia nec à speculo quidem imago redderetur, nisi aduerso. Hoc, inquit, commune nobis est. Nam quemadmodum opponendum est speculo id, cuius imaginem in se transferat: sic vt nubes infici possint, ita solis ad hoc opus est radiorum idoneus ictus. Hæc dicuntur ab iis qui videri volunt nubem colorari. Posidonius, & hi qui speculari ratione effici iudicant visum, hoc respondent. Si vllus esset in arcu color, permaneret, & videretur eò manifestius, quò propius. Nunc imago arcus ex longinquo clara est: inrerit, cum in vicino est. Huic contradictioni non consentio, cum ipsam sententiam probem. Quare? dicam. Quia coloratur quidem nubes: sed ita, vt color eius non vndique appareat. Nam ne ipsa quidem vndique apparet. Nubem enim nemo qui in ipsa est, videt. Quid ergo mirum, si color eius non videtur ab eo, à quo ipsa non visitur? Atqui, quamuis ipsa non videatur, est: ergo & color. Ita non est argumentum falsi coloris: quia idem apparere accedentibus desinit. Idem enim in ipsis euenit nubibus: nec ideo falsæ sunt, quia non videntur. Præterea cum dicitur tibi, nubem sole esse suffectam, non dicitur tibi colorem illum immixtum esse velut duro corpori ac stabili & manenti, sed vt fluido & vago, & nihil ampliùs quàm perbreuem speciem recipienti. Sunt etiam quidam colores, qui ex interuallo vim suam ostendunt. ²² Purpuram Tyriam quò melior saturiorque est, eò oportet altius teneas, vt fulgorem suum ostendat. Non tamen ideo non habet illa colorem: quia quem optimum habet, non quomodocumque explicetur, ostendit. In eadem sententiâ sum, quâ Posidonius, vt arcum iudicem fieri nube formatâ in modum concaui speculi & rotundi, cui forma sit partis è pilâ sectæ. Hoc probari, nisi geometræ adiuuerint, non potest: qui argumentis nihil dubij relinquuntibus docent, solis illam esse effigiem, non similem. Neque enim omnia ad verum specula respondent. Sunt, quæ videre extimescas: tantâ deformitate corruptam faciem visentium reddunt, seruata similitudine in peius. Sunt, quæ eum videris, placere tibi vires tuæ possint: in tantum lacerti crescunt, & to-

tius corporis supra humanam magnitudinem habitus augetur. Sunt, quæ dextras facies A ostendant, sunt quæ sinistras, sunt quæ torqueant vel euertant. Quid ergo mirum est, eiusmodi speculum quo solis species vitiosa reddatur, in nube quoque fieri?

VI. Inter cetera argumenta & hoc erit, quod numquam maior arcus dimidio circulo apparet: & quod eò minor est, quod altior est sol.

—²³ *Et bibit ingens* *Arcus,* —

vt ait Virgilius noster, cum adueniat imber: sed non easdem, vnde cumque apparuit, minas affert. A meridie ortus magnam vim aquarum vehet. Vinci enim non potuerunt valentissimo sole, tantum est illis virium. Si circa occasum refulsit, rorabit, & leuiter impluet. Si ab ortu circaue surrexit, serena promittit. Quare tamen si imago solis est arcus, longè ipso sole maior apparet? Quia est alicuius speculi natura talis, vt maiora multo quam videat, ostendat, & in portentosam magnitudinem augeat formas: alicuius inuicem talis est, vt minuat. Illud mihi dic, quare in orbem ear facies, nisi orbi redditur? Dices fortasse, vnde sit ille color varius: vnde talis figura sit, non dices, nisi aliquod exemplar, ad quod formetur, ostenderis. Nullum autem aliud, quam solis est, a quo fatearis illi colorem dari: sequitur vt detur & forma. Denique inter me & te conuenit, colores illos quibus regio cæli depingitur, a sole esse. Illud vnum inter nos non conuenit: tu dicis illum colorem esse, ego videri. Qui siue est, siue videtur, a sole, tu non expedit, quare subito desinat, cum omnes fulgotes paulatim discutiantur. Pro me est & repentina eius facies, & repentinus interitus. Proprium enim est speculi hoc, quod non per partes struitur, quod apparet, sed statim totum fit. Æquè citò omnis imago in illo aboletur, quam componitur. Nihil enim aliud ad ista efficienda vel remouenda opus est, quam ostendi & abduci. Non est propria in ista nube substantia, nec corpus, sed mendacium, & sine re similitudo. Vis scire hoc ita esse? Desinet arcus, si obtexeris solem. Oppone, inquam, soli alteram nubem: huius varietas peribit. At maior est aliquanto arcus, quam sol. Dixi modò, fieri specula, quæ multiplicent omne corpus quod imitantur. Illud adiiciam, omnia per aquam videntibus longè esse maiora. Litteræ quamuis C minutæ & obscuræ, per vitream pilam aquâ plenam maiores clarioresque cernuntur. Poma formosiora quam sint videntur, si innatant vitro. Sidera ampliora per nubem adspicienti videntur: quia acies nostra in humido labitur, nec apprehendere quod vult, fideliter potest. Quod manifestum fiet, si poculum impleueris aquâ, & in id conieceris annulum. Nam cum in ipso fundo iaceat annulus, facies eius in summo aquæ redditur. Quidquid videtur per humorem, longè amplius vero est. Quid mirum, maiorem reddi imaginem solis, quæ in nube humidâ visitur, cum de causis duabus hoc accidat: quia in nube est aliquid vitro simile, quod potest perlucere, est aliquid & aquæ: quam

VII. si nondum habet, tamen iam apparet eius natura, in quam ex suâ vertatur. Quoniam, inquis, vitri fecisti mentionem, ex hoc ipso contra te argumentum sumam. Virgula solet fieri vitrea, stricta, vel pluribus angulis in modum clauæ torosa: hæc si ex transfuerso solem accipit, colorem talem qualis in arcu videri solet, reddit: vt scias hinc non imaginem solis esse, sed coloris imitationem ex repercussu. In hoc argumento multa D sunt pro me. Primum, quod apparet quiddam leue esse debere, simile speculo, quo solem repercutiat: deinde, quod apparet non fieri vllum colorem, sed speciem falsi coloris, qualem (vt dixi) columbarum ceruix & sumit & ponit, vtrumque desectitur. hoc autem & in speculo est, cuius nullus videtur color, sed simulatio quædam coloris alieni. Vnum tamen hoc soluendum est, quod non visitur in illâ virgulâ solis imago, cuius bene exprimendæ capax non est. Ita conatur quidem reddere imaginem, quia leuis est materia, & ad hoc habilis: sed non potest, quia enormiter facta est. Si aptè fabricata foret, totidem redderet soles, quot habuisset infecturas. Quæ quia non discernuntur inter se, non satis in vicem speculi nitent: inchoant tantum imagines, nec exprimunt: & ob ipsam viciniam turbant, & in speciem coloris vnius adducunt. At quare arcus non implet orbem, sed dimidia pars eius videtur, cum plurimum porrigitur, incuruatque? Quidam ita opinantur. Sol cum sit multò altior nubibus, a superiore tantum illas

A illas percutit parte. sequitur vt inferior pars earum non tangatur lumine. Ergo cum ab vnâ parte solem accipiant, vnâ partem eius tantum imitantur, quæ numquam dimidiâ maior est. Hoc argumentum parum potens est. Quare? quia quamuis sol à superiori parte sit, totam tamen percutit nubem. Ergo & tingit. Quid ni? cum radios transmittere soleat, & omnem densitatem percurrere. Deinde contrariam rem proposito suo dicunt. Nam si superior est sol, & ideò tantum superiori parte nubium affunditur, numquam terrâ tenus descendit arcus. Atqui vsque in humum demittitur. Præterea numquam non contra solem est arcus. Nihil ad rem pertinet, supra infraue fit: quia totum, quod contra est, latus verberatur. Deinde aliquando arcum & occidens facit, cum certè ex inferiore parte nubes ferit, terris propinquus. Atqui & tunc dimidia pars est, quamuis solem nubes ex humili & sordido accipiant. Nostri qui sic in nube, quomodo in speculo, lumen reddi volunt, nubem cauam faciunt, & scētæ pilæ partem: quæ non potest totum orbem reddere, quia ipsa est pars orbis. Proposito accedo, argumento non consentio. Nam si in concauo speculo rota facies oppositi orbis exprimitur, & in semiorbe nihil prohibet adspici totam pilam. etiamnum diximus circulos apparere soli lunæque in similitudine arcus circumdatos: quare in illis circulus iungitur, in arcu numquam? Deinde quare semper concauæ nubes solem accipiunt, nec aliquando planæ & tumentes?

4 Aristoteles ait, post autumnale æquinoctium qualibet horâ diei arcum fieri, æstate non fieri, nisi aut incipiente aut inclinato iam die. Cuius rei causa manifesta est. Primum quia medio die sol calidissimus nubes euincit: nec potest ab his imaginem suam recipere, quas scindit. At matutino tempore, & vergens ad occasum, minus virium habet: & ideò à nubibus & sustineri & reperi potest. Deinde cum arcum facere non soleat, nisi aduersus his, in quibus facit, nubibus: cum breuiores dies sunt, semper obliquus est. Itaque qualibet die parte, etiam cum altissimus est, habet aliquas nubes, quas ex aduerso ferire potest. At temporibus æstiuis supra nostrum verticem fertur. Itaque medio die excelssimus terras rectiore adspicit lineâ, quam vt vllis nubibus possit occurrere. Omnes enim tunc sub se habet.

Nunc dicendum est de virgis, quas minus pictas variasque, & æquè pluuiarum signa solemus accipere. In quibus non multum operæ consumendum est: quia virgæ nihil aliud quam imperfecti arcus sunt. Nam facies quidem illis est picta, sed nihil curuati habent. In rectum iacent. Fiunt autem iuxta solem ferè in nube humidâ, & iam se spargente. Itaque idem est in illis qui in arcu color, tantum figura mutatur: quia nubium quoque, in quibus extenduntur, alia est.

Similis varietas in coronis est: sed hoc differunt, quòd coronæ vbique fiunt, vbi cumque sidus est: arcus non nisi contra solem: virgæ non nisi in viciniâ solis. Possum & hoc modo differentiam omnium reddere. Coronam si diuiseris, arcus erit: si direxeris, virga. In omnibus color multiplex est, ex cæruleo fuluoque varius. Virgæ soli tantum adiacent. Arcus solares lunaresque omnes sunt. Coronæ omnium siderum.

Aliud quoque virgarum genus apparet, cum radij per angusta foramina nubium tenues, intenti distantesque inter se diriguntur: & ipsi signa imbrum sunt. Quomodo nunc me hoc loco geram? Quid eas vocem? imagines solis? Historici soles vocant, & binos ternosque apparuisse memoriæ tradunt. Græci parelia appellant: quia in propinquo ferè à sole visuntur, aut quia accedunt ad aliquam similitudinem solis. Non enim totum imitantur, sed imaginem eius, figuramque. Ceterum nihil habent ardoris, hebetes ac languidi. His quoque nomen imponimus? An facio quod Virgilius, qui dubitauit de nomine, deinde id de quo dubitauerat, posuit?

— & quo te nomine dicam,

Rhetica? nec cellis ideò contende Falernis.

Nihil ergo prohibet illas parelia vocari. Sunt autem imagines solis in nube spissâ & viciniâ, in modum speculi. Quidam parelion ita definiunt, Nubes rotunda, & splendida, similisque soli. Sequitur enim illum, nec vnquam longius relinquitur, quam fuit cum apparuerit. Numquis nostrum miratur, si solis effigiem in aliquo fonte, aut placido lacu vidit? Non, vt puto. Atqui tam in sublimi facies eius potest, quam inter nos,

MM 2

reddi:

- XII. reddi: si modò idonea est materia, quæ reddat. Quoties defectionem so- A
lis volumus deprehendere, ponimus pelues, quas aut oleo aut pice implemus: quia
pinguis humor minùs facilè turbatur, & ideò quas recipit imagines, seruat. Appa-
rere autem imagines non possunt, nisi in liquido & immoto. Tunc solemus nota-
re, quemadmodum se luna soli opponat, vt illum tanto maiorem, subiecto corpore
abscondat, modò ex parte, si ita contigit, vt latus occurrerit, modò totum. Hæc di-
citur perfecta defectio, quæ stellas quoque ostendit, & intercipit lucem, tunc scilicet,
cùm vterque orbis sub eodem libramento stetit. Quemadmodum ergo vtriusque imago
in terris adspici potest: ita in aëre, cùm sit coactus aër & limpidus constitit, vt faciem
solis acciperet, quam & aliæ nubes accipiunt, sed transmittunt, si aut mobiles sunt, aut
raræ, aut sordidæ. Mobiles enim spargunt illam, raræ emittunt, sordidæ turpesque non
- XIII. sentiunt, sicut apud nos imaginem maculosa non reddunt. Solent & bina fieri
parelia, eadem ratione. Quid enim impedit quò minùs tot sint, quot nubes fuerunt ap- B
tæ ad exhibendam effigiem solis? Quidam in illâ sententiâ sunt, quotiens duo simulacra
talia existunt, vt iudicent vnum esse solis, alterum imaginis. Nam apud nos quoque
cùm plura specula disposita sunt ita, vt alteri sit conspectus alterius, omnia implentur, &
vna imago à vero est, ceteræ imaginum effigies sunt. Nihil enim refert quid sit, quod
speculo ostendatur. Quidquid enim videt, reddit. Ita illic quoque in sublimi, si nubes
fors aliqua disposuit, vt inter se adspiciant, altera nubes solis imaginem, altera imaginis
reddit. Debent autem hæ nubes, quæ hoc præstant, densæ esse, leues, splendidae, planè
naturæ solis. Ob hoc omnia quæ huiusmodi sunt simulacra, candida sunt, & similia lu-
naribus circulis: quia ex percussu obliquè accepto sole resplendent. Nam si infra solem
nubes fuerit, & propior, ab eo dissipatur: longè autem posita radios non remittit, nec
imaginem efficit. Quia apud nos quoque specula cùm à nobis procul abducta sunt, fa-
ciem non reddunt, quia acies nostra non habet vsque ad nos recursum. Pluuiarum au-
tem & hi soles (vtar enim historicâ linguâ) indicia sunt: vtique si à parte Austri consti- C
terunt, vnde maximæ nubes ingrauescunt: cùm vtrimque solem cinxit talis effigies
- XIV. (si Arato credimus) tempestas surgit. Tempus est, alios quoque ignes percur-
rere, quorum diuersæ figuræ sunt. Aliquando emicat stella, aliquando ardores sunt, ali-
quando fixi & hærentes, nonnumquam volubiles. Horum plura genera conspiciuntur.
Sunt enim velut coronâ cingente introrsus ignes. Cæli recessus est similis effossæ in or-
bem spelunçæ. Sunt Pithyæ, cùm magnitudo vasti rotundi que ignis dolio similis, vel
fertur, vel in vno loco flagrat. Sunt Chasmata, cùm aliquando cæli spatium discedit, &
flammam dehiscens velut in abdito ostendat. Colores quoque horum omnium plu-
rimi sunt. Quidam ruboris acerrimi, quidam euanidæ ac leuis flammæ, quidam can-
didæ lucis, quidam micantes, quidam æqualiter & sine eruptionibus aut radiis fului.
Videmus ergo *Stellarum longos à tergo albescere tractus.*
- Hæc velut stellæ exsiliunt & transuolant, videnturque longum ignem porrigere, propter
immensam celeritatem: cùm acies nostra non discernat transitum earum, sed quacum- D
que cucurrerunt, id totum igneum credat. Tanta enim est velocitas motus, vt partes
eius non dispiciantur, sed tantum summa prendantur. Intelligimus magis, quâ appareat
stella, quàm quâ eat. Itaque velut igne continuo totum iter signat: quia visus nostri tar-
ditas non subsequitur momenta currentis, sed videt simul & vnde exsilierit, & quò per-
uenerit. Quod fit in fulmine, longus nobis videtur ignis eius: quia citò spatium suum
transilit, & oculis nostris occurrit vniuersum per quod deiectus est. At ille non est ex-
tenti corporis, per omne quâ venit. Neque tam longa & extenuata in impetum valent.
Quomodo ergo profiliunt? Attritu aëris ignis incensus, vento præceps impellitur: non
semper tamen vento attritu fit. Nonnumquam ex aliquâ opportunitate aëris nasci-
tur. Multa enim sunt in sublimi sicca, calida, terrena, inter quæ oritur, & pabulum suum
subsequens defluit, ideoque velociter rapitur. At quare color diuersus est? Quia refert,
quale fit id quod incenditur, & quàm vehemens quo incenditur. Ventum autem signi-
ficat eiusmodi lapsus, & quidem ab câ parte quâ crumpit.

Fulgo-

- A** Fulgores, inquis, quomodo fiunt, quos Græci sela appellant? Multis, ut aiunt, modis. Potest illos ventorum vis edere, potest superioris cæli feruor. Nam cum latè fufus fit ignis, inferiora aliquando, si sunt idonea accendi, corripit. Potest stellarum motu curfu suo excitare ignem, & in subiecta transmittere. Quid porro? non potest fieri, ut aër vim igneam vsque in aethera elidat, ex quâ fulgor ardore fit stelle, vel similis excursus? Ex his fulgoribus quædam in præceps eunt, similia profilientibus stellis: quædam certo loco permanent, & tantum lucis emittunt, ut fugent tenebras, & diem repræsentent, donec consumpto alimento, primùm obscuriora sint, deinde flammæ modo, quæ in se cadit, per assiduam diminutionem redigantur in nihilum. Ex his quædam in nubibus apparèt, quædam supra nubes, cum aër spissus ignem, quem propior terris diu pauerat, vsque in sidera expressit. Horum aliqua non patiuntur moram, sed transcurrunt aut exstinguuntur subinde quâ reluxerant. Hi fulgores dicuntur: quia breuis facies illorum & caduca est, nec sine iniuriâ decidens: sæpe enim fulminum noxas ediderunt. Ab his recta videmus icta, quæ astrapoplecta Græci vocant. At quibus longior mora & fortior ignis est, motumque cæli sequens, aut qui proprios cursus agunt, Cometas nostri putant: de quibus dicendum est. Horum genera sunt pogonia, lampades, & cyparifia, & alia omnia: quorum ignis in exitu sparsus est. Dubium, an inter hos ponantur trabes, & pithia, quæ rarò sunt visæ. Multa enim conglobatione ignium indigent, cum ingens illorum orbis aliquando matutini amplitudinem solis exsuperet. Inter hæc ponas licet, & quod frequenter in historiis legimus, cælum ardere visum: cuius nonnumquam tam sublimis ardor est, ut inter ipsa sidera videatur: nonnumquam tam humilis, ut speciem longinqui incendij præbeat. Sub Tiberio Cæsare cohortes in auxilium Ostiensis coloniae cucurrerunt, tamquam conflagrantis: cum cæli ardor fuisset per magnam partem noctis, parùm lucidus, crassi fumidique ignis. De his nemo dubitat quin habeant flammam quam ostendunt: certa illis substantia est. De prioribus quæritur, de arcu dico & coronis, an decipiant aciem, & mædacio consent: an illis quoque verum sit, quod
- C** apparet. Nobis non placet, in arcu aut coronis subesse aliquid corporis certi. nihil enim iudicamus in speculis, nisi fallaciam esse, nihil aliud quàm alienum corpus mētientibus. Non enim est in speculo, quod ostenditur. Alioquin non exiret, nec aliâ protinus imagine obduceretur: nec innumerabiles modò interirent, modò exciperetur formæ. Quid ergo? Simulacra ista sunt, & inanis verorum corporum imitatio: suntque ista à quibusdam ita composita, ut possint detorquere in prauum. Nam (ut dixi) sunt specula, quæ faciem prospicientium obliquent: sunt, quæ in infinitum augeant, & humanum habitum excedant, modumque nostrorum corporum. Hoc loco volo tibi narrare fabellam, ut intelligas, quàm nullum instrumentum irritandæ voluptatis libido contemnat, & ingeniosa sit ad incitandum furorem suum. Hostius quidam fuit obscenitatis vsque in scenam productæ. Hunc diuitem avarum festertium millicies setuum diuus Augustus indignû vindictâ iudicauit, cum à feris occisus esset: & tamen non pronunciauit iure casum videri. Non erat ille tantummodo ab vno sexu impurus, sed tam virorum
- D** quàm feminarum auidus fuit. Fecitque specula eius notæ, cuius modò retuli, imagines longè maiores reddentia, in quibus digitus brachij mensuram & longitudine & crassitudine excederet. Hæc autem ita disponebat, ut cum virum ipse pateretur, auersus omnes admittarij sui motus in speculo videret, ac deinde falsâ magnitudine ipsius membri tamquam verâ gauderet. In omnibus quidem balneis agebat ille dilectum, & apertâ mensurâ legebat viros: sed nihilominus mendaciis quoque insatiabile malum delectabat. I nunc, & dic, speculum munditiarum causâ repertum. Fæda dictu sunt, quæ portentum illud lacerandum ore suo dixerit, feceritque, cum illi specula ab omni parte opponerentur, ut ipse flagitiorum suorum spectator esset: & quæ secretâ quoque conscientia premuntur, & quæ accusatus quisque fecisse se negat, non in os tantum, sed in oculos suos ingereret. At hercules scelera conspectum suum reformidant. In perditis quoque, & ad omne dedecus expositis, tenerima est oculorum verecundia. Ille autem, quasi partum esset inaudita & incognita pati, oculos suos ad illa aduocauit: nec quantum peccabat

cabat videre contentus, specula sibi per quæ flagitia sua diuideret, disponderetque, circumdedit: & quia non tam diligenter intueri poterat, cum compressus erat, & caput merferat, inguinibusque alienis obhæserat, opus sibi suum per imagines offerebat. Speculabatur illam libidinē oris sui, spectabat sibi admissos pariter in omnia viros. Nonnumquam inter marem & fæminam distributus, & toto corpore patientiæ expositus, spectabat nefanda. Quidnam homo impurus reliquit, quod in tenebris faceret? Non pertimuit diem, sed ipsos concubitus portentosos sibi ipse ostēdit, sibi ipse approbavit. Quid non putas, eo ipso habitu voluisse pingi? Est aliqua etiam prostituta modestia: & illa corpora, publico obiecta ludibrio, aliquid, quo infelix patientia lateat, obtendunt: adeo quodam modo lupanar quoque verecundum est. At illud monstrum obscenitatem suam, spectaculum fecerat, & ea sibi ostentabat, quibus abscondendis nulla fatis alta nox est. Simul, inquit, & virum & fæminam patior: nihilominus illā quoque superuacua mihi parte, alicuius contumeliā marem exerceo. Omnia membra stupris occupata sunt. Oculi quoque in partem libidinis veniant, & testes eius exactoresque sint. Etiam ea quæ ab adspectu corporis nostri positio submouit, arte visantur, ne quis me putet nescire, quid faciam. Nihil egit natura, quod humanæ libidini ministeria tam maligna dedit, quod aliorum animalium concubitus melius instruxit. Inueniam, quemadmodum morbo meo imponam & satisfaciam. Quod nequitiam meam, si ad naturæ modum pecco? Id genus speculorum circumponam mihi, quod incredibilem imaginum magnitudinem reddat. Si liceret mihi, ad verum ista perducerem: quia non licet, mendacio pascar. Obscenitas mea, plus quàm capit, videat, & patientiam suam ipsa miretur. Facinus indignum. Hic fortasse citò, & antequam hæc videret, occisus est. Ad speculum suum immolandum fuit.

XVII.

Derideantur nunc philosophi, quod de speculi naturā differant, quod inquirent, quid ita facies nostra nobis, & quidem in nos obuersa reddatur. Quid sibi rerum natura voluit, quod cum vera corpora dedisset, etiam simulacra eorum adspici voluit. Quorsus pertinuerit, hanc comparare materiam, excipiendarum imaginum potentem. Non in hoc scilicet, ut ad speculum barbam faciemque vellere, aut ut faciem viri poliremus. In nullā re illa negotium luxuriæ concessit: sed primum omnium, quia imbecilli oculi ad sustinendum cominus solem, ignoraturi erant formam eius, hebetato illum lumine ostendit. Quamuis enim eum orientem occidentemque contemplari liceat: tamen habitum eius, ipsum qui verus est, non rubentis, sed candidā luce fulgentis, nesciremus, nisi in aliquo nobis humore læuor & adspici faciliior occurreret. Præterea duorum siderum occursum, quo interpolari dies solet, non videremus, nec scire possemus, quid esset, nisi liberiùs humi solis lunæque imagines videremus. Inuenta sunt specula, ut homo ipse se nosceret. Multa ex hoc consecuta, primò sui notitia, deinde & ad quædam consilium. Formosus, ut vitaret infamiam: deformis, ut sciret redimendum esse virtutibus, quidquid corpori deesset: iuuenis, ut flore ætatis admoneretur, illud tempus esse discendi, & fortia audendi: senex, ut indecora canis deponeret, & de morte aliquid cogitaret. Ad hoc rerum natura facultatem nobis dedit, nosmetipsos videndi. Fons cuique perlucidus aut læue saxum imaginem reddit.

— Nuper me in littore vidi,

Cum placidum ventis flaret mare.

Qualem fuisse cultum putas ad hoc speculum se comentium? Ætas illa simplicior, & fortuitis contenta, nondum in vitium beneficium detorquebat, nec inuentum naturæ in libidinem luxumque rapiebat. Primò faciem suam cuique casus ostendit: deinde cum insitus sui mortalibus amor, dulcem adspectum formæ suæ faceret, sapiùs ea despexere, in quibus priùs effigies suas viderant. Postquam deterior populus ipsas subiit terras, effossurus obruenda, ferrum primò in vsu fuit, & id homines impunè eruerant, si solum eruisent. Tunc demum alia terra mala, quorum læuitas aliud agentibus speciem suam obtulit, quam hic in poculo, ille in ære ad alios vsus comparato vidit. & mox proprius huic ministerio præparatus est orbis: nondum argenti nitor, sed fragilis vilisque materia. Tunc quoque cum antiqui illi viri inconditè viuerent, satis nitidi, si squalorem opere

A opere collectum aduerso flumine eluerent, cura comere capillum fuit, ac prominentem barbam depectere: & in hac re quisque sibi, alterique operam dabat inuicem. Coniugum quidem manu crinis ille, quem effundere olim mos viris fuit, atrectabatur: sed illum sibi sine vilo artifice formosi quatiebant, non aliter quàm iubam generosa animalia. Postea rerum iam potiente luxuriâ, specula totis paria corporibus auro argentoque cælata sunt, denique gemmis adornata: & pluris vnum ex his feminæ constitit, quam antiquarum dos fuit illa, quæ publicè dabatur imperatorum pauperum filiabus. An tu existimas, ex auro nitidum habuisse Scipionis filias speculum, cum illis dos fuisset æs graue? O paupertas felix, quæ tanto titulo locum fecit. Non fecisset illis Senatus dotem, si habuissent. At quisquis ille fuit, cui foci loco senatus fuit, intellexit se accepisse dotem, quam fas non esset reddere. Iam libertinorum virgunculis in vnum speculum non sufficit illa dos, quam dedit senatus pro Scipione. Processit enim immodestiùs, paulatim opibus ipsis inuitata luxuria: & incrementum ingens vitia acceperunt. Adeoque omnia indiffereta sunt peruersissimis artibus, vt quidquid mundus muliebris vocabatur, sarcinæ viriles sint: minus dico, etiam militares. Iam speculum ornatus tantum causâ adhibitum, nulli non vitio necessarium factum est.

M. ANTONII MVRETI

AD PRIMVM E LIBRIS

SENECÆ NATVRALIVM

QVÆSTIONVM, NOTÆ.

C

HILIBRI, maximam partem, sumpti sunt ex Aristotelis Meteorologicis: quod è singulis partibus magis intelligitur. Hoc autem proæmio tractatur quæstio multis contentioibus agitata apud veteres: cum due partes sint Philosophia, vna quæ ad cognitionem ac contemplationem refertur, quam Græci theoreticam, altera quæ ad actionem, quam idem practicam vocant: vtra alteri anteponenda sit. Et Seneca quidem theoreticam, vt pulchriorem ac diuinorem, anteponeit: quæ eadem sententia est, cum aliorum, tum Aristotelis libro decimo ad Nicomachum, & septimo Politicorum: qui etiam non obscure idem confirmat libro sexto Ethicorum, vbi sapientiam prudentiâ superiorem facit. Et certe cum prudentia referatur ad agendum, omnis autem actio ad finem aliquem dirigatur: at cognitio expetatur ipsa per se, neque alio respiciat: ne dubitari quidem videtur posse, quin maius quiddam & sublimius sit cognitio. Imò verò, si quis vim verbi accuratius inspicat, ea demùm verè ac propriè philosophia est. Nam cum sapientes propriè vocemus eos, qui sublimis quadam & à vulgi capiti remota intelligunt: quomodo Anaxagoram, Democritum, Thalem Milesum sapientes nominant antiquitas: certè qui ad ea perquirenda omni studio incumbunt, quæ qui tenent sapientes habentur, y propriè dicendi sunt Philosophari. Et quod Aristoteles ait, admirationem hominibus causam ac principium philosophandi fuisse, ad hanc partem philosophia manifestò refertur. Admirari

enim homines tum certos ac definitos siderum cursus, tum ea quæ in sublimi fierent, tum stasas tempestatum anni varietates, aliâque eiusmodi, causas quæ quidque eorum esserent, curiose perquirere ac peruestigare caperunt. Ea origo philosophiæ fuit. Magnum tamen earum rerum tractatio contemptum, magnam etiam inuidiam in vulgus philosophis comparauit. Nam & meteoroleptas eos vocabant, id est, de sublimibus rebus nugantes: & Thaletem à vetulâ irrisum ferunt, cum in siderum contemplatione defixus in foveam decidisset: & de toto genere illud à Paccuto dictum est:

Quod ante pedes est, nemo spectat: cæli feruntur plagas.

& parum religiosos esse opinabantur, qui tam curiose atque anxie rimarentur ea, quæ dii hominibus resecta atque abscisa esse voluissent. Itaque Socrates vsus notissimo dicto, quæ supra nos essent, nihil ad nos attingere, philosophiam à rebus occultis, & à naturâ ipsâ inuoluit, vt ait Varro apud Ciceronem, auocauit, & ad vitam communem adduxit, vt de viriuitibus ac vitis, omninoque de bonis rebus & malis quaereret. Qui etiam dicebat, vno Homericò versu summam totius philosophiæ contineri:

Ὅτι τοὶ ἐν πάσι ἐστὶν αὐτῶν τ' ἀταβὸν τε τίτουνται.
Omnes autem illas quæstiones, quomodo imbres, grandines, tonitrua fierent, stultas & inutiles esse dicebat, vt apertè constat è libro primo commentariorum Xenophontis. Ex quo facile intelligitur omnia illa quæ impudenter & malitiose Aristophanes in Ne-

bulis aduersus Socratem deblaterauit, non falsamodo, sed à Socratis ingenio ac moribus alienissima fuisse. Nos, his emissis, Senecam, ut instituimus excutiamus, & ut macule, quas ei aliorum negligentia adpersit, per nos aliquà ex parte eluantur, operam demus.

AD LIBRI PRIMI PRÆFATIONEM.

1. QVÆ VNIVERSI MATERIA SIT.] Vna omnium materia est à parente omnium Deo ex nihilo condita.

2. QVIS AVCTOR AVT CVSTOS.] Idem & auctor & custos Deus.

3. QVID SIT DEVS.] Hoc maius est, quàm ut ab homine aut queri debeat, aut percipi possit.

4. TOTVS IN SE INTENDAT, AN AD NOS ALIQVANDO RESPICIAT.] Et perpetuà sui cognitione fruatur, & humana respiciat, ut qui propter hominem alia condiderit omnia.

5. FACIAT QVOTIDIE ALIQVID, AN SEMEL FECERIT.] Quia semel fecit, semper conseruat: quod ipsum genus quoddam perpetua productionis est.

6. PARS MVNDI SIT, AN MVNDVS.] Neutrum neque enim opifex opus suum, aut operis sui pars est.

7. LICEAT ILLI HODIEQVE.] Licet Deo quidquid liber. Ipse autem non mutatur: sed perpetuò idem est: etsi nobis interdum, propter imbecillitatem nostram, mutari videtur.

8. AN VT CIBOS ET POTIONES PERCOLAREM?] Hæc est quam charadriy vitam vocat Plato in Gorgia. Vbi vetus scholion habet charadriam esse auiculam, cuius aspectu sanentur arquati: eius autem esse natura, ut simul cibum & sumat & egerat.

AD CAP. I. 9. AVDI QVID DE IGNIBVS.] Idem argumentum tractatur ab Aristotele libro primo Meteorologicon.

10. ARISTOTELES QVODDAM GENVS ILLORVM CAPRAM VOCAT.] Ita loquitur, quasi Aristoteles illius appellationis auctor fuerit. Quod tamen verum non est. sed vulgò ita vocabantur: quod ostendunt illa philosophi verba, & oi κελουμένοι υπό τινων δ αλοι & αλγες. Causam autem cur capra vocentur, hanc esse aiunt, quod in caprarum morem quasi barbudas quasdam pendentes habeant.

11. MAIORE IMPETV PVLSÆ FVLMINA.] Voces aliquot quæ hic accreuerant, & sententiam corrumpabant, veteris libri nixus auctoritate deleni.

12. QVÆDAM ALGENTIA.] Vetus liber, alentia. ex quo fecerant, calentia. Ego argentia malui. Vt enim humidis sicca, sic algentia idoneis ad concipiendos ignes opponuntur. ατμίδα & ἀναθυμίασιν Aristoteles vocat: illam potestate aquam, hanc potestate ignem.

13. POLLVCIS ET CASTORIS NVMINE.] Celebrata ab omnibus poetis & mythologis fabula. Vide Plinium lib. 11. cap. xxxvii.

14. NAM SERENO QVQVE CÆLO ALIQVANDO TONAT.] Neque tonat tantum: sed & fulmen deiicitur. Cicero:

Aut cum terribili perculsus fulmine ciuis, A Luce serenanti vitalia lumina liquit.

Qua ipsa de re ita Iulius Obsequens.] Sereno Varguenteius Pombius de caelo exanimatus. Fortassis autem apud Senecam quoque vox caelo delenda sit. At Plinius hunc ipsum M. Herennium decurionem ex Pompeiano municipio vocat.

15. CLYPEI.] Plinius: Clypeus ardens ab occasu ad ortum scintillans tranſcurrit solis occasu, L. Valerio, C. Mario Cos. Narratur & idem ab Obsequente.

AD CAP. II. DIXIT de capris, trahibus, facibus, ceterisque eiusmodi fulgoribus. Nunc exponit quemadmodum area siue corona fiat. Videndus Aristoteles capite tertio libri tertij Meteorologicon.

16. QVO DIE DIVVS AVGVSTVS.] Plinius B cap. xxviii. lib. 11. Obsequens cap. cxxviii.

17. NONNVMQVAM PAVLLATIM DILVNTVR ET DESINVNT, NONNVMQVAM AB ALIQVA PARTE RVMPVNTVR.] Illud Aristoteles vocat μαραινεται, hoc διασπαιται: qui etiam eadem, quæ hic Seneca, & ob eandem causam significari docet.

18. ET TVNC AQVAM EXSPECTA.] Non erant in libris veteribus: eog. deleni. Addita videtur ab aliquo, ex Aristotelis sententiâ: qui ita scribit: Εάν μὲν γὰρ μὴτε καταμαραινῆθαι, μὴτε διασπαιῆθαι, ἀλλ' ἑασθῆναι τὴν φύσιν διαλαμβάνων ἑαυτῆς, ἢ δ' αὖτος εὐχότως σπυμῖθαι ἐστ.

AD CAP. III. ABSOLVTA tractatione area, trahis, facum, & similibus, ordinem Aristotelis secutus, de arcu siue ride disputare incipit. in cuius causâ reddendâ Aristoteles est.

19. AT CONTRA ARCVS IN NOCTE NON FIT, NISI ADMODVM RARO.] Veteres quidem eum noctu numquam fieri opinabantur: sed raritas eis causa errandi fuit. Aristoteles: καὶ μὲν ἡμῶν μὲν ἴσως γίνεσθαι, οὐκ ἔστιν ὁ δὲ ἀπὸ σελήνης, ὡς μὲν οἱ ἀρχαῖοι ὡροτο, οὐκ ἔζηγητο. τῆτο δ' ἐπαθρον δ' ἰα τὸ ἀσάνιον. ἑλῆσθαι δὲ αὐτοῦ. γίνεσθαι μὲν γὰρ, ὄλιγαις δ' ἐγίνεσθαι. Addit id fieri tantum plenilunio: atque ita raro, ut ipse totis quinquaginta annis bis tantum id notauerit.

20. RIDICVLIS.] Alij tendiculis. Ego veteri libro fidem habui. Est autem ridicula nomen imminutum à ridica.

21. QVIDAM HOC GENERE VALETVDINIS LABORANT.] Aristoteles: οἶον ποτε συνέβαινε τινὶ παθός, ἠρέμα καὶ οὐκ ἐξ ὀβλέποντι. αἰ γὰρ εἰδῶλον εἰδῶνι ἀσθηεῖσθαι βαδίζοντι ἕνωτῶ, ἔξ ἐναντίας βλέποντες ἀπὸς αὐτῶν. τῆτο δ' ἐπασσῆ δ' ἰα τὸ τῆν ὀψιῶ ἀναπλάσθαι ἀπὸς αὐτῶν. ἔτο γὰρ ἀσθενῆσθαι καὶ λεπτῆ ἀμύσαν ὑπὸ τῆς ἀρροῦσας, ὡς ἐνοπῆρον ἐβροτῆ δ' πλῆστον ἀπρῆσθαι οὐκ ἔστιν ἀσθενῆσθαι. Sunt qui hunc Antiphevonem fuisse dicant, hominem motæ mentis, de quo quiddam legitur etiam in libro de memoria. Mihi hoc satis exploratum non est.

AD CAP. V. 22. PVRPVRAM TYRIAM.] Huc referendum est illud dictum Augusti, quod his verbis à Macrobio exponitur: Cum de Tyria purpuræ, quam emi iusserat, obscuritate quereretur dicente

A dicente venditore, Erige altius & suspice: his usus est salibus: Quid ergo? ut me populus R. dicat bene cultum, in solario ambulaturus sum?

AD CAP. VI. 23. ET BIBIT INGENS ARCUS.] *Hinc urbanissime dictum est à Plautino Plautino, qui anum, senio incuruam, bibentem videret:*

— Ecce autem bibit arcus: pluet, Credo, hercle hodie.

AD CAP. VIII. 24. ARISTOTELES AIT, POST AUTUMNALE ÆQUINOCTIVM.] *Vide Aristotelem capite v. libri 111. Meteorologicon.*

AD CAP. XIII. 25. SI ARATO CREDIMVS.] *Arati hac de re versus hi sunt:*

Οὐ γὰρ ἀμφοτέρωθεν ὁμῶς παρὶ μέσσην ἔχουσιν
Ἡέλιον καὶ νῆας νεφέλας, σὺ γὰρ δὲν ἐκκαταοῖο
Γίγνεται ἀμβολίη, δ' ἰόθ' οὐ χειμῶνος ἰότητος.

L. ANNÆI SENECAE

B AD LVCILIVM

NATURALIVM QVÆSTIONVM

LIBER SECVNDVS.

C **M**NIS de vniuerso quaestio in caelestia, sublimia, & terrena diuiditur. Prima pars naturam siderum scrutatur, & magnitudinem, & formam ignium quibus mundus includitur: ¹ solidum ne sit caelum, ac firmæ concretæque materiae, an ex subtili tenuique nexum: agatur, an agat: & infra se sidera habeat, an in contextu sui fixa: quemadmodum sol anni vices seruet: an retrò flectat: cetera deinceps his similia. Secunda pars tractat inter caelum terramque versantia. Hæc sunt nebula, imbres, niues, & humanas motura tonitrua mentes: quæcumque aër facit, patiturve. Hæc sublimia dicimus, quia editiora imis sunt. Tertia illa pars de agris, terris, arbutis, fatis quaerit, & (ut Iurisperitorum verbo utar) de omnibus quæ solo continentur. Quomodo, inquis, de terrarum motu quaestionem co posuisti loco, quo de tonitruis fulgoribusque dicturus es? Quia cum motus terræ fiat spiritu, spiritus autem sit aër agitatus, & si subeat terras, non ibi spectandus est: cogitetur in eâ sede in qua illum natura disposuit. Dicam, quod magis videbitur mirum: inter caelestia & de terrâ dicendum erit. Quare? inquis, quia cum propria terræ excutimus suo loco, utrum lata sit & inæqualis, & enormiter proiecta, an tota in formam pilæ spectet, & in orbem partes suas agat, alliget aquas, an aquis alligetur ipsa: animal sit an iners corpus, & sine sensu, plenum quidem spiritus, sed alieni, & cetera huiusmodi quociens in manus venerint, terram sequentur, & in imis collocabuntur. At ubi quaeretur, quis terræ sit situs, quâ parte mundi subsederit, quomodo aduersus sidera caelumque posita sit, hæc quaestio cedit superioribus, & (ut ita dicam) meliorem conditionem sequitur.

D Quoniam dixi de partibus, in quas omnis rerum naturæ materia diuiditur, quædam in commune sunt dicenda, & hoc primum præsumendum, inter ea corpora, a quibus vnitas est, aëra esse. Quid sit hoc & quare præcipiendum fuerit, scies, si paullo altius repetiero, & dixerò ² aliquid esse continuum, aliquid commissum. Continuatio est partium inter se non intermissa coniunctio. Vnitas est sine commissurâ continuatio, & duorum inter se coniunctorum corporum tactus. Numquid dubium est, quin ex his corporibus quæ videmus tractamusque, quæ aut sentiuntur aut sentiunt, quædam sint composita? Illa constant aut nexu, aut aceruatione: ut puta funis, frumentum, nauis. Rursus non composita: ut arbor, lapis. Ergo concedas oportet, ex his quoque quæ sensum